

ΧΡΗΣΤΟΥ Ν. ΓΚΑΣΙΟΥ

45

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΗΣ
ΕΙΣΕΡΧΟΜΕΝΑ
Αριθ Πρωτ. <u>D-10396/1971</u>

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΝΗΣ - ΚΟΝΙΤΣΗΣ

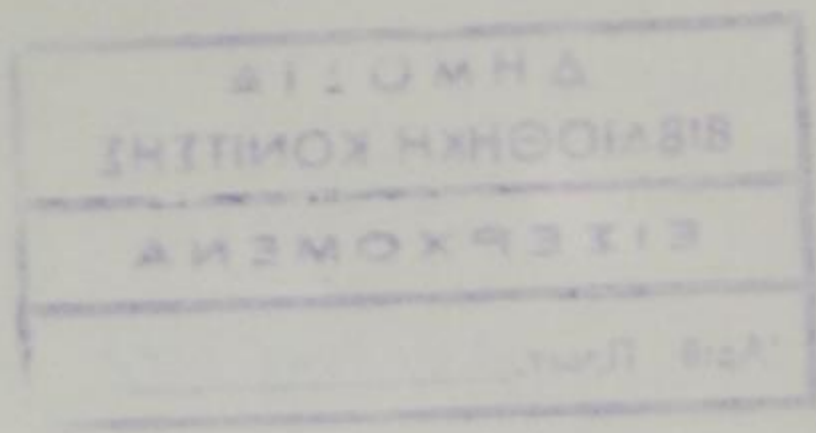
7

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ <u>10396</u>
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ <u>1971</u>
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ. <u>949 53 ΠΛΑ</u>

Κωδ. εφ. 6979

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

1971

ΑΙΤΟΡΙΑ

Πνευματική Στήλη Κοινότητος
Σεξ. Έκδοσης Τμήτης
« ο ήχος του τόπου σου δίδωμι κα
-β. Αρσενίου 27 28-10-1971

(Handwritten signature)

Χρήστος Ν. Γκασίος

Υπεύθυνος Έκδότης
ΧΡΗΣΤΟΣ Ν. ΓΚΑΣΙΟΣ

Κλεισούρας 13 — Ιωάννινα — Τηλ. 22.828

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἀφιεροῦται εἰς τὴν Ἱερὰν Σκιὰν τῶν Γονέων μου

ΣΤΗΤΟΣ Ν. ΤΡΑΣΙΟΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐκ τῆς μικρᾶς ἡλικίας ἐξηναγκάσθην, λόγω ἐπαγγελματικῶν ἀσχολιῶν ν' ἀποχωρισθῶ τοὺς οἰκείους μου, τὸ χωριό μου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀντίκρυσσα τὸ φῶς τῆς ζωῆς καὶ τὸ ὁποῖον ἐλάτρευσα καὶ ἀγαπῶ.

Ἐκ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πού ὁ καιρὸς τῆς ξενητείας γιγάντωνε ἀκόμη πιὸ πολὺ τὴν ἀγάπη μου γιὰ τὸ χωριό, αἰσθάνθηκα τὴν ἐπιθυμία νὰ γράψω τὴν Ἱστορία του σὰν μιὰ ἐκδήλωση ἀπέραντης ἀφοσιώσεως στὸν τόπο πού γεννήθηκα.

Κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ διαρρέυσαντος χρονικοῦ διαστήματος κατώρθωσα νὰ συγκεντρώσω διάφορα στοιχεῖα περὶ τῆς Ἱστορίας τοῦ χωριοῦ μας.

Ἦδη προβαίνω εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἱστορίας τοῦ χωριοῦ πιστεύων ὅτι προσφέρω κάτι εἰς τὸ χωριό.

Ἄν μπορέσω ν' ἀποδώσω σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον μὲ κάποια ἀκρίβεια τὰ γεγονότα, στὴν βαθύτερη ἔννοια καὶ σημασία θὰ πιστέψω πὼς ἐξώφλησα ἓνα χρέος πρὸς τὸν τόπο μου.

ΧΡΗΣΤΟΣ Ν. ΓΚΑΣΙΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΓΩΓΗΝ

1. Τὸ πρῶτον χωρίον

Αἱ ἀρχαὶ τοῦ χωρίου τυγχάνουσιν ὀλίγον σκοτειναί, διότι μωρτυρίαι σαφεῖς οὐδαμοῦ ἀνευρίσκονται. Ἐκτὸς μερικῶν σημείων καὶ ἐκ τῆς παραδόσεως Ἱστορικῆς ἐρεῦνης, γραπτὴ μαρτυρία καὶ ἀρχεῖα δὲν σώζονται.

Σχετικὰ ὅμως σημειώματα, τὰ ὅποια θὰ ἦσαν ἡμῖν ἀρκούντως βοηθητικά, οὐδεὶς ἔγραψεν.

Ὅσον ἠδυνάμην νὰ συλλέξω μόνος μου σχετικῶς μὲ τὴν ἕδρυσιν τῆς Καστάνιανης, τόσον ἐκ παραδόσεως, ὅσον καὶ ἐκ τῶν ἐκάστοτε ἀνακαλυπτομένων κεράμων, παλαιῶν ὑδραγωγείων, εἰς διάφορα σημεία τῆς περιοχῆς Σκούρλιας, Ἀραδιᾶς καὶ Μαλνίτσας, συμπεραίνω ὅτι τὸ πρῶτον χωρίον ἐκτίσθη εἰς τὴν θέσιν Σκούρλια, τὸ δεύτερον εἰς τὴν Μαλνίτσα καὶ τὸ τρίτον εἰς τὴν σημερινὴν θέσιν.

Οὐδὲν ἱστορικὸν σημείωμα ἀνευρέθη μέχρι σήμερον. Ἐκ παραδόσεως ἐν τῷ τόπῳ τῆς νῦν Καστάνιανης καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν ἀπὸ Σκούρλια μέχρι καὶ τοῦ Προφήτου Ἡλία ἦσαν παρθένα δάση.

Περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν πρώτων κατοίκων οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ μᾶς πληροφορήσῃ, ὡς ἐπίσης καὶ δὲν κατωρθώθη νὰ διαπιστωθῇ κατὰ τρόπον ἀσφαλῆ καὶ ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγκατεστάθησαν οἱ πρῶτοι κάτοικοι τοῦ χωρίου εἰς τὴν θέσιν Σκούρλια.

Ἡ ὀνομασία αὕτη τοῦ χωρίου ἐδόθη, διότι ὑπῆρχον δάση ἐκ Καστανέας, ὅπου καὶ σήμερον ἀκόμη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ὑπῆρχον δένδρα Καστανέας παρὰ τὴν θέσιν Καστανιά καὶ ἀλλαχοῦ.

Τὸ πρῶτον χωρίον ἐκτίσθη παρὰ τὴν θέσιν Σκούρλια, πιθανὸν κατὰ τὸ ἔτος 600 — 700 μ. Χ. ἐπὶ ἐποχῆς τῶν Σλαύων.

Εἰς τὴν ἐν λόγῳ περιοχὴν εὐρίσκονται καὶ σήμερον ἀκόμη ἐρείπια τῶν οἰκιῶν τοῦ πρώτου Συνοικισμοῦ, καταστραφέντος τούτου λόγῳ τῶν συχνῶν ἐπιδρομῶν τῶν διαφόρων βαρβάρων.

2. Τὸ δεύτερον χωρίον

Κατὰ τὸ ἔτος 900, ἠναγκάσθησαν οἱ κάτοικοι τοῦ Συνοικισμοῦ νὰ κτίσουν νέον χωρίον παρὰ τὴν θέσιν Μαλνίτσα.

Παρὰ τὴν θέσιν ὅπου ἐκτίσθη τὸ δεύτερον χωρίον σώζονται ἐρείπια οἰκιῶν, ὑδραγωγεία καὶ ἴχνη ὁδῶν, ἀνευρίσκονται πολλάκις κέραμοι καὶ οἰκοδομικὰ ὑλικά, καθὼς καὶ ἀρκετοὶ τάφοι μὲ ὀστᾶ.

Ἐκ τῶν ἀνωθεν τούτων, ἀπέχον ἡμίσειαν ὥραν, ἐκτίσαν φρούριον παρὰ τὴν θέσιν Καστρί, τὸ ὁποῖον ἦτο θέσις ὀχυρά.

Σώζονται δὲ μέχρι σήμερον ὀλίγα ἐρείπια τοῦ φρουρίου μὲ διαφόρους κρύπτας καὶ διαφόρους εἰσόδους καὶ ἐξόδους.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐκτίσθη τὸ Μοναστήριον ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ εἰς σημεῖον ἀθέατον ἀπὸ τὴν κεντρικὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν πρὸς Μακεδονίαν. Τοῦτο ἦτο τὸ σταυροδρόμι τῶν ὁδῶν τῶν ἀγουσῶν ἀπὸ Ἑπείρου πρὸς Μακεδονίαν, ὅποτε καὶ ἐγένοντο πολλαὶ ἐχθρικαὶ ἐπιδρομαὶ Οὐνῶν, Βουλγάρων, Σέρβων, Ἀλβανῶν καὶ παντοειδῶν ἀτάκτων στοιχείων. Ἐπὶ τῶν δύο τούτων φρουρίων οἱ κάτοικοι κατέφευγον καὶ ἀνερχαίτιζον τὰς ὀρδὰς τῶν ἐπιδρομῶν.

Κατὰ παράδοσιν, τὸ κυρίως κτίριον τῆς Μονῆς ἦτο περιμανδρωμένον διὰ τειχῶν καὶ ἐντὸς τῶν τειχῶν ἦσαν ἐκτισμένα κελλιά καὶ κάτωθεν αὐτῶν ὑπόγεια, ἐξ ὧν ἄλλα μὲν ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς ἀποθήκαι, ἄλλα δὲ ὡς σταῦλοι, ὀλόκληρον δὲ τὸ συγκρότημα τοῦ Μοναστηρίου ἀπετελεῖτο ἀπὸ δέκα κελλιά περίπου.

Ἐπίσης παράρτημα τῆς Μονῆς «Μειτόχιον» ὑπῆρχεν εἰς θέσιν χειμαδιά, ὅπου διέμενον ἀρκετοὶ Μοναχοί, οἱ ὁποῖοι ἠσχολοῦντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ τὴν κτηνοτροφίαν, ἐκαλλιέργουν τοὺς ἀ-

γρούς τοῦ Μοναστηρίου καὶ ἐκ τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν διετρέφοντο τόσον αὐτοί, ὅσον καὶ οἱ λοιποὶ Μοναχοὶ τοῦ Μοναστηρίου, ἡ δὲ περιουσία τῆς Μονῆς ἦτο ἀρκετὰ σεβαστή.

Εἰς τὴν θέσιν Χειμαδιὰ καὶ σήμερον σώζονται ἐρείπια τοῦ οἰκισμοῦ τῶν Μοναχῶν καὶ πλείστοι κάτοικοι, οἱ ὅποιοι ἔχουν κτήματα εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν εὐρίσκουν καὶ σήμερον κεράμους καὶ λοιπὰ οἰκοδομικὰ ὑλικά τοῦ οἰκισμοῦ.

Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τοῦ Μοναστηρίου ὑπῆρχεν καὶ ὑπάρχει καὶ σήμερον ἀκόμη Ἰαματικὴ πηγὴ Θειούχου ὕδατος «Βρουμονέριον», τὸ ὁποῖον θεραπεύει δερματικὰ νοσήματα, ρευματισμούς, ἀρθρίτιδα. Καὶ σήμερον ἀκόμη ἀρκετοὶ κάτοικοι χρησιμοποιοῦν τὸ ὕδωρ εἰς τὸ χωρίον μεταφερόμενον διὰ δοχείων.

Ἐκ παραδόσεως «ἱερέως Παπαϊωάννου» ἀναφέρομεν ἐν Ἱστορικῶν γεγονόσ, τὸ ὁποῖον δέον νὰ γίνῃ πιστευτόν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν εὐρίσκειτο τὸ χωρίον εἰς θέσιν «Μαλνίτσα», κατόπιν μιᾶς ἐπιδρομῆς ἀτάκτων στοιχείων ἠναγκάσθησαν οἱ κάτοικοι νὰ καταφύγουν εἰς τὸ φρούριον παρὰ τὴν θέσιν Καστρί καὶ πολιορκηθέντες ἐπὶ 5 ἡμέρας δὲν παρεδίδοντο, διότι ἐντὸς τοῦ φρουρίου ἐκτὸς τῶν τροφίμων, ἅτινα ἔφερον μαζί των, εἶχον κατασκευάσει καὶ ὑδραγωγεῖον διὰ τὴν ὑδρευσιν τῶν πολιορκουμένων.

Ἐπειδὴ ἦτο δύσκολος ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ὑδραγωγείου διὰ νὰ ἀναγκάσουν τούτους νὰ παραδοθῶν, μετεχειρίσθησαν τὸ ἐξῆς τέχνασμα.

Ἐκράτησαν ἵππον ἐπὶ δύο ἡμέρας χωρὶς νὰ δώσουν εἰς τοῦτον ὕδωρ, τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν ἄφησαν τοῦτον ἐλεύθερον καὶ τὸν παρηκολούθησαν εἰς ποῖον σημεῖον θὰ μετέβαινεν ὁ ἵππος διὰ τὴν ἀνεύρεσιν τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἀνεκάλυψαν τὴν πηγὴν καὶ τὴν κατέστρεψαν, ὁπότε οἱ εὐρισκόμενοι ἐντὸς τοῦ φρουρίου παρεδόθησαν.

Συνεπῶς δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τοῦ χωρίου ἦσαν Χριστιανοὶ Ὁρθόδοξοι. Δεῖγμα δὲ τῆς πίστεως πρὸς τὴν θρησκείαν εἶναι διὸ ἔκτισαν τὸ Μοναστήριον τῆς **ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ** καὶ παντοῦ ἔκτι-

ζον Ἐξωκκλήσια. Πρὸς τοῦτο συνετέλεσεν καὶ ἡ Μονὴ Μολυβδοσκεπάστου, ἡ ὁποία ἰδρύθη τὸ ἔτος 670 μ. Χ. ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου.

3. Τὸ τρίτον χωρίον

Εἰς τὴν σημερινὴν θέσιν ὅπου εὑρίσκεται τὸ χωρίον, εἰς τὸ ἄκρον τῆς συνοικίας Γκάλινας, ἐκτίσθη ἡ Ἐκκλησία ΠΑΝΑΓΙΑ, σημεῖον ἀθέατον, διότι ἦτο κάτω ἀπὸ δρυῶν, ἄνωθεν τῆς εἰσόδου τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρχεν ἐντοιχισμένη πλάξ, ἡ ὁποία ἔφερε χρονολογία 1018 καὶ ἡ ὁποία διασωθεῖσα μαρτυρεῖ, ὅτι τὸ τρίτον χωρίον ἐκτίσθη κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ἴσως δὲ καὶ ἐνωρίτερον τῆς χρονολογίας ταύτης¹. «Βλέπε Ἐκκλησία ΠΑΝΑΓΙΑ».

Ἡ ἐν λόγῳ πλάξ ἐτοποθετήθη ἐκ νέου εἰς τὴν εἴσοδον τῆς νέας Ἐκκλησίας.

Ὡς προανεφερόμεν προκύπτει ἐκ τῆς ἀνευρεθείσης πλακὸς μετὰ τὴν χρονολογίαν 1018, ὅτι εἰς τὸ σημεῖον ὅπου ἐκτίσθη τὸ χωρίον οἱ κάτοικοι ἠδύναντο εὐκολώτερον νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἀτάκτων στοιχείων, τῶν διερχομένων διὰ τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία ἦν ὡνε τὴν Ἡπειρον μετὰ τὴν Μακεδονίαν.

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη, ὅτε ἐκτίσθη τὸ χωρίον, ἡ ὅλη ἔκτασις

1. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐχρησιμοποιοῦν διὰ τὴν ἀρίθμησιν τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου.

Οἱ Ρωμαῖοι ἐχρησιμοποιοῦν τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῶν ἀριθμῶν.

Τὰ σήμερον χρησιμοποιούμενα ἀριθμητικὰ ψηφία Ἰνδικῆς ἐπινοήσεως, εἰσήχθησαν εἰς τὴν Εὐρώπην τὸν 10^{ον} μ. Χ. αἰῶνα ὑπὸ τῶν Ἀράβων.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ πλάξ ἔχει ἀριθμητικὰ ψηφία 1018, οὐδεμία μᾶς μένει ἀμφιβολία, ὅτι ἡ Ἐκκλησία «ΠΑΝΑΓΙΑ» ἐκτίσθη ἐκ νέου διὰ δευτέραν, ἴσως καὶ τρίτην φορὰν ἐπὶ τοῦ ἰδίου σημείου καὶ κατὰ τὴν κατεδάφισιν νὰ ὑπέστη φθορὰν ἡ πλάξ, ἡ ὁποία ἀντικατεστάθη δι' ἑτέρας, ὅποτε οἱ ἀρχικοὶ ἀριθμοὶ ἀντικατεστάθησαν μετὰ ἀριθμητικὰ ψηφία 1018, ἠδεδομένου ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας αἱ περισσότεραι ἐκκλησῖαι ἐκτίσθησαν ἐκ νέου.

Ἡ Κοστάνιανη, κτισμένη στους πρόποδες τῆς Γόρτισης μέσα σὲ πλούσιη βλάστηση.

ἐκαλύπτετο διὰ δένδρων «βαλανιδιάς», ἡ δὲ ξυλεία ἡ ὁποία ἐ-
 χρησιμοποιοῦν διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν οἰκιῶν, ἦτο ἐπὶ τόπου,
 ἄλλως τε τοῦτο μαρτυροῦν καὶ σήμερον ἀκόμα πρῶτον οἱ εὗρι-
 σκόμενοι εἰς πολλὰς παλαιὰς οἰκίας δοκοὶ ἀπὸ δρυῶς, οἱ ὁποῖοι
 εἶναι δὲ εἰς ὄγκον τεράστιοι μὴ δυνάμενοι νὰ μεταφερθοῦν εἰς
 μεγάλας ἀποστάσεις, δεύτερον δὲ τὰ ἐλάχιστα ἐναπομείναντα
 δένδρα ἀπὸ δρυῶς εἰς τὰ Ἐξωκκλήσια Παναγιά, Ἁγία Κυριακή,
 εἰς Ἁγιον Δημήτριον, Ἁγίαν Παρασκευήν, Ἁγιον Ἰωάννην,
 Προφήτην Ἡλίαν καὶ Ἁγίαν Τριάδα.

Εἰς τὸ σημεῖον ὅπου ἐκτίσθη τὸ χωρίον, οἱ κάτοικοι κατε-
 σκεύαζον ἐπὶ ὑψωμάτων τὰς Ἐκκλησίας ἐν εἴδει φρουρίων μὲ
 πολεμίστρας.

Σήμερον σώζονται εἰς ἐλάχιστας Ἐκκλησίας αἱ πολεμίστραι,
 ὡς εἰς Ἁγιον Δημήτριον, Πεντηκοστήν, Προφήτην Ἡλίαν κα-
 θὼς καὶ εἰς ἐλάχιστας παλαιὰς οἰκίας.

Τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκτίσθη τὸ χωρίον ἡ διαμόρ-
 φωσις τοῦ ἐδάφους ἦτο διάφορος τῆς σημερινῆς, καθ' ὅσον ὁ
 χεῖμαρρος, ποῦ διασχίζει σήμερον τὰς συνοικίας Μουσαργιά καὶ
 Γκάλινα ἦτο τότε εἰς μικρὸς αὐλαξ' ὅλα ἔχουν ἀλλάξει· τὰ κατέ-
 στρεψεν ὁ χρόνος.

Πόσοι ἦσαν οἱ κάτοικοι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐγκαστά-
 σεώς των δὲν γνωρίζομεν ἐπακριβῶς, οὔτε συμφωνοῦν καὶ αἱ
 ὀλίγαι ἱστορικαὶ παραδόσεις, οὔτε πόσαι οἰκογένειαι ἔζων, οὔτε
 καὶ πόσα ἦσαν τὰ οἰκήματα ποῦ κατοικοῦν.

Τὸ μόνον, τὸ ὁποῖον οἱ παλαιότεροι μᾶς ἐβεβαίωσαν, εἶναι
 ὅτι πάντες ὠμίλουν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ οἱ πρῶτοι κά-
 τοικοι ἀπέζων ἀπὸ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1025 ἡ περιοχὴ ὀλόκληρος ἐδοκιμάσθη ἀπὸ
 ἐπιδρομὰς τῶν Βουλγάρων καὶ ὑπέστη τὰς περισσοτέρας κατα-
 στροφάς, αὐτὸς δὲ ἦτο καὶ ὁ λόγος ποῦ οἱ κάτοικοι ἠναγκάσθη-
 σαν νὰ κτίσουν ἀνατολικώτερον τὸ χωρίον λόγω τῶν συχνῶν
 ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων.

Κατὰ τὸ ἔτος 1059 ^{ἐπὶ τὴν ἀνάγκην} νεαὶ ἐπιδρομαὶ τῶν Σέρβων καὶ τὸ 1071
 τῶν Σλαύων μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἐρήμωσιν τοῦ τόπου.

Οἱ κατὰ καιροὺς ἐπιδραμόντες εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κονίτσης ξένοι, ἄφησαν πλῆθος τοπωνυμιῶν μαρτυρούντων τὴν διάβασιν καὶ τὴν παραμονὴν των.

Πάρα πολλὰ εἶναι τὰ σλαυικὰ τοπωνύμια ὡς Γκάλινα—Ντουῖρος—Μπόμπολου κ.λ.π.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν κατάληψιν τοῦ βυζαντινοῦ Κράτους ἀπὸ τοὺς Σταυροφόρους 1204 καὶ τὴν διανομὴν του εἰς διάφορα φέουδα ἡ Ἡπειρος ἀπετέλεσε ξεχωριστὸν τμῆμα ποὺ κατέλαβεν ὁ Ἰωάννης Κομνηνός.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ ἔτη τῶν Δεσποτάτων τῆς Ἠπείρου ἔγιναν μεγάλαι καταστροφαι ἀπὸ διάφορα Ἀλβανικὰ στίφη, ποὺ κατερχόμενα ἀπὸ τὰ δυσπρόσιτα βουνὰ τῆς Ἰλλυρίας, μετερχόμενοι ληστρικὸν βίον κατελήστευσαν καὶ ἠφάνιζον πόλεις καὶ χωρία, ἀργότερον δι' ἓνα μικρὸν χρονικὸν διάστημα ἡ ἐξουσία τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου μὲ πρωτεύουσαν τὰ Ἰωάννινα περιῆλθεν εἰς τὸν Νικηφόρον τὸν Β' 1357—1358.

Ἐξ αἰτίας τῶν μεγάλων καταστροφῶν ἠναγκάσθησαν οἱ κάτοικοι νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸν Συμεὼν τὸν Σέρβον τὴν ἀποστολὴν ἱκανοῦ Δεσπότη στὴν Ἡπειρον διὰ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ Νόμου.

4. Δύο χωρία Καστάνιανη Κονίτσης Καστάνιανη Πωγωνίου

Τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κονίτσης καὶ τὸ ἕτερον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πωγωνίου.

Ἡ Κόστιανη ἢ Καστάνιανη Πωγωνίου τὸ 1390—1391 κατεστράφη ὑπὸ Ἀλβανῶν, ὀδηγουμένων ὑπὸ γυναικὸς Ἀργύρως καλουμένης, ἐκδικουμένης τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, ἀρχοντος τοῦ Ἀργυροκάστου, ὃν ἐφόνευσεν ἡ πατριὰ τῶν Ἡγουμένων καταφυγόντα παρ' αὐτῆν.

Μετὰ τὴν βιαίαν καὶ καταστρεπτικὴν ἐπιδρομὴν, οἱ κάτοικοι μὴ ἀνεχόμενοι πιέσεις καὶ ἀλλαγὴν θρησκευάτος, μεταστάτευσαν ἀνατολικά ἄνωθεν τῆς Σελίτσης πέραν τοῦ Ἀλιάκμονος παταμοῦ πρὸς Μακεδονίαν καὶ σταθμεύσαντες ἤρχισαν νὰ

κατασκευάζουν καλύβας, ὀνομάσαντες τὸ μέρος Κόσδιανη ἀπὸ τῆς ἐρημωθείσης ἐν Ἠπείρῳ Κόστιανης ἢ Καστάνιανης κειμένης ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Πωγωνιανῆς.

Ὀλίγον χρόνον — τὸ 1392 — μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων ἄνωθεν τῆς Σελίτσης, οἱ ἴδιοι κάτοικοι, μὴ ὄντες ἀσφαλεῖς, μετενάστευσαν πρὸς ἀνατολάς.

Οὕτως ἀπετελέσθη συνοικισμὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Κόστιανη ἢ Κόσδιανη ἐπὶ τὸ ταχύτερον προσφερομένη καὶ Κόζιανη, καὶ ἡ ὁποία ἀργότερον μετωνομάσθη Κοζάνη.

Συγγεπῶς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὡς πρόσφυγες τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παρέμειναν εἰς τὸ χωρίον μας οἱ διερχόμενοι διὰ Μακεδονίαν καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑπάρχουν τὰ αὐτὰ ἐπίθετα καὶ εἰς τὰ δύο χωρία.

5. Χρόνια Τουρκοκρατίας

Τὸ 1438 ἠκολούθησε καὶ ἡ ἐπαρχία Κονίτσης τὴν βαρεῖαν μοῖραν τῆς ὑπολοίπου Ἑλλάδος καὶ ἐγνώρισε τὴν δουλείαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους μέχρι τοῦ 1913. Ὅμως δὲν ἔσβησεν καὶ δὲν ἔπεσεν εἰς παρακμὴν.

Τὸ ἀνήσυχον καὶ ἀνικανοποίητον ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἀνέπτυξεν τεραστίαν δρασίαν εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς καὶ κατώρθωσε νὰ διασώσῃ μὲ τὰ σχολεῖα τὴν Θρησκείαν, τὴν Ἑλληνικὴν Παιδείαν, τὰς παραδόσεις, τὸν σεβασμὸν, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Πατρίδα κ.λ.π.

Κατὰ τὸ ἔτος 1580 οἱ Τοῦρκοι κατόπιν διαταγῆς τοῦ Σουλτάνου τοῦ Γ' ἐπέβαλλον τὸ παιδομάζωμα εἰς τὴν Ἠπειρον. Τὰ ἄρρενα τέκνα τὰ ἐξισλάμιζον καὶ τὰ κατέτασσον εἰς τὰ τάγματα τῶν γενιτσάρων, διότι ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία μὲ τὴν ἐπέκτασιν καὶ τοὺς μακροχρονίους πολέμους εἶχεν ἀνάγκην στρατοῦ καὶ ἡ περιοχὴ μας ἐπλήρωσεν τὸν ἐπαχθῆ καὶ ἀπάνθρωπον αὐτὸν φόρον, ὅπως καὶ ἡ ὑπόλοιπος Ἠπειρος.

Τὸ 1776 ὁ περιβόητος Ἀλῆ Πασᾶς προσεπάθει παντοῦ εἰς ὄλας τὰς ἐπαρχίας νὰ ἀποκτήσῃ ὁπαδούς, ὑποσχόμενος αὐτοῖς ἀμοιβὰς καὶ ἀποβλέπων εἰς ἀπωτέρους σκοπούς.

Ἐκτὸς δὲ τῶν ἐπαρχιακῶν προεστώτων, οὓς ἐκ τῶν δημιουργημάτων αὐτοῦ, διώρισε διὰ τῆς πανουργίας καὶ τῶν μέσων τῆς διαφθορᾶς, ὡς ἄρχοντας τῶν ἐπαρχιῶν, ὥρισεν ἔτι καὶ τινὰς τῶν ἄρματολῶν καπεταναίων, ἐκ τῶν πιστοτέρων αὐτῶ, ὡς καπεταναίους τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Στερεᾶς.

Κατὰ τὴν περίοδον 1775 — 1780 Ἄλβανικὰ στίφη λεηλατοῦν ὀλόκληρον τὴν Ἡπειρον, σκοτώνοντας, καίοντας σπίτια, μεταχειριζόμενα τὰ πλεόν βάρβαρα μέσα καὶ ἔχοντα ὡς βασικὸν σκοπὸν τὴν ληστείαν καὶ τὸν χρηματισμὸν εἰς βάρος τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ κατάστασις ἠνάγκασεν τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον νὰ κάμῃ παραστάσεις εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλῃν καὶ διετάχθη ὁ Χασὰν Πασᾶς νὰ ἐξοντώσῃ τελείως τὰ ἄτακτα αὐτὰ στίφη τῶν Ἄλβανῶν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ φονευθοῦν 7.000 Ἄλβανοί.

Τὸ 1778 ὁ Ἄλῃ πασᾶς μὲ πολλὰ σατανικὰ τεχνάσματα καὶ ραδιουργίας κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τὸν διορισμὸν του εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἰωαννίνων καὶ νὰ περιστείλῃ τὸ κακὸν καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ τὸν Νόμον καὶ τὴν τάξιν.

Τὸ 1790 ὁ Ἄλῃ πασᾶς κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν τάξιν εἰς τὰς ἐπαρχίας Πρεμετῆς, Κολώνιανης καὶ Κονίτσης, ἐν τούτοις ὁμως παρέμειναν ἄρκετοὶ κλέφτες εἰς τὴν ὑπαιθρον.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μεταξὺ τῶν πολλῶν γραμματέων ποὺ εἶχεν ὁ Ἄλῃς, προσλαμβάνει καὶ τὸν Νικόλαον Γραμματικόν, καταγόμενον ἐκ τοῦ χωρίου μας, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ οἰκία ἦτο εἰς τὸ δυτικὸν σημεῖον τοῦ πλατάνου τῆς συνοικίας Ράχης μεταξὺ τῶν οἰκιῶν Κατσαροῦ καὶ Χ. Φάκα, σήμερον δὲ σώζονται τὰ ἐρεῖπια ταύτης.

Διὰ τὴν δρᾶσιν τούτου τὸ μόνον τὸ ὁποῖον εἶναι ἐξηκριβωμένον, εἶναι ὅτι ἦτο μεμνημένος εἰς τὴν Φιλικὴν Ἐταιρείαν μαζὶ μὲ ὠρισμένους μυστικοσυμβούλους τοῦ Ἄλῃ πασᾶ. Πιθανὸν νὰ συνετέλεσε κατὰ μέγα μέρος, ὥστε νὰ μὴν γίνῃ τὸ χωρίον τσιφλίκι, ὅπως ἔγιναν πλησιέστερα χωριά «κτῆμα τῶν Μπέϊδων».

Τὸ χωρίον μας ἔμεινεν Ἰμπλιάκι «Σουλτανικὸν κτῆμα» (Κρατικόν).

6. Τάσις πρὸς Ἐπανάστασιν

Τὰ πράγματα πλέον ἔβαινον πρὸς Ἐπανάστασιν, ἤρχισαν νὰ ἐμφανίζωνται τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα τῶν ἀρματολῶν καὶ κλεπτῶν, πού ἐντάσσονται στοὺς ἀπελευθερωτικοὺς σκοποὺς τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας. Οἱ Σουλιῶτες, μὲ τὴν δρᾶσιν των, καὶ ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν Πελοπόννησον, δημιουργοῦν ἄνεμον τῆς Ἐλευθερίας, ὃ ὁποῖος ζωογονεῖ τὰς ψυχὰς τοῦ ὑποδούλου γένους.

Φοβερὰ ἦτο ἡ κατάστασις πού ἐπηκολούθησεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν, στρατεύματα διηνεκῶς ἀποστέλλονται διὰ τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἄλῃ πασᾶ καὶ εἰς τὰ χωρία εἰς τὰ ὁποῖα διήρχοντο ἡ ἐστάθμευον ὑπέφεραν τὰ πάνδεινα οἱ κάτοικοι ἐκ τῶν ἐξηγριωμένων στρατιωτῶν.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἄλῃ, ὃ Χουρσίτ ἐστράφη ἐναντίον τῶν ἀρματολῶν οἱ ὁποῖοι κατεῖχον τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἠπείρου, ἀλλὰ συνηργάζοντο καὶ μὲ τοὺς ὄπλαρχηγοὺς τῆς Πίνδου, οἱ ὁποῖοι ἐτέλουν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς κεντρικῆς Διευθύνσεως τοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος.

Ὅλαι αἱ θυσίαι τοῦ Ἠπειρωτικοῦ λαοῦ ἀπέβησαν ἐπὶ ματαίῳ καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀνακήρυξιν καὶ ἀναγνώρισιν τοῦ νεοσυστάτου Ἑλληνικοῦ Κράτους ἡ Ἠπειρος ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ Ἐλευθέρου Ἑλληνικοῦ Κράτους ἐξακολουθεῖ νὰ μένη ὑπόδουλος εἰς τοὺς Τούρκους, πλὴν ἐνὸς τμήματος τῆς Ἠπείρου, τὸ ὁποῖον ἀπηλευθερώθη, (ὃ Νομὸς Ἄρτης).

Τὸ 1829 νέα δεινὰ ἀναμένουν τὰ χωρία τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης· ὃ Ρεσῆτ πασᾶς, γενικὸς ἀρχιστράτηγος Ἰωαννίνων διορισθεὶς Στρατάρχης τοῦ κατὰ τῆς Ρωσίας πολέμου, εἶχεν παραδώσει τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν Μπαϊράμ πασᾶ δι' ἀνικανότητα ἀντεκατεστάθη δὲ ὑπὸ τοῦ Σελήμ πασᾶ τοῦ Σατράπου τῆς Θεσσαλίας, ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ ὁποίου ἐτύγχανον ὄπλαρχηγοὶ Ἄλβανοι οἱ Καπλὰν καὶ Ἀσλὰν Μπέης, οἵτινες ἐλυμαίνοντο τὴν Ἠπειρον καὶ τὴν Μακεδονίαν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ ληστεία ὀργιάζει, οἱ δὲ κάτοικοι τῶν χωρίων ὑπέστησαν φρικώδη βασανιστήρια καὶ ἂν ἀναλογισθῇ τις τὸν τρόμον τῶν κατοίκων ἐν περιπτώσει

ἀρνήσεως καταβολῆς τῶν διὰ τοῦ κατολόγου ὀριζομένου ποσοῦ λιρῶν εἰς τοὺς ληστές, εἰς περίπτωσιν δὲ μὴ καταβολῆς τῶν λύτρων, ἠπείλουν κατατόμησιν, πυρπόλησιν τῶν οἰκιῶν των, δεδομένου ὅτι τὰ ὄργανα τῆς ἐξουσίας εὗρισκοντο εἰς διαρκῆ μετ' αὐτῶν συνεννόησιν καὶ συμμετοχὴν εἰς τὰς παρανόμους αὐτὰς πράξεις καὶ ἠδιαφόρουν εἰς τὰς διαμαρτυρίας καὶ τὰ παράπονα τῶν καταδυναστευομένων κατοίκων.

Ἡ ληστεία ὑπῆρξεν καθ' ὅλον τὸν 19ον αἰῶνα ἐνδημικὴ εἰς ὀλόκληρον τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν Ἡπειρον.

Αἱ περίοδοι τῆς ἐξάρσεως τῆς ληστείας συμπίπτουν μὲ τὴν ἀνυπαρξίαν ἐννόμου τάξεως εἰς τὴν ὑπαιθρον, δηλ. ἀδυναμίας τοῦ Κράτους ἀντιμετωπίσεως τῆς ληστείας.

Ὑπὸ τὸ πρόσχημα Ἐθνικῶν λόγων, ἡ δημιουργία ἀτάκτων σωμάτων ὑπέθαλψε τὴν ἀνωμαλίαν, πολλοὶ δὲ κατέφυγον εἰς τὴν ληστείαν διὰ νὰ ζήσουν.

Ὑπῆρξεν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κονίτσης ἦσαν περὶ τὰς 10 ληστρικὰς συμμορίας ἄνω τῶν 150 ἀτόμων καὶ αἱ ὁποῖαι συμμορίαι εἰσερχόμεναι ἐντὸς τοῦ χωρίου προέβαινον εἰς παντὸς εἶδους παρανόμους πράξεις, πολλάκις δὲ ἐντὸς τοῦ χωρίου ἀφοῦ προέβαινον εἰς λεηλασίας συνεκεντροῦντο εἰς τὴν κεντρικὴν πλατείαν τοῦ χωρίου εἰς διάφορα σημεῖα «ἀλώνια» καὶ ἐχόρευον, ἵνα διὰ τοῦ τρόπου τούτου κάμψουν τὸ ἠθικὸν τῶν κατοίκων, διότι ὑπῆρχεν πληροφοριοδότης τῶν ἀποσπασμάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ληστῶν καὶ μὲ τὴν βεβαιότητα διὰ δὲν διέτρεχον οὐδένα κίνδυνον προέβαινον εἰς παντὸς εἶδους ἀσχημίας, διότι ἐγνώριζον ἐκ τῶν προτέρων τὰς κινήσεις τῶν ἀποσπασμάτων.

Τὴν ἐπομένην κατέφθανον τὰ ἀποσπάσματα δῆθεν διὰ τὴν καταδίωξιν τῶν ληστῶν καὶ ἀφοῦ καὶ αὐτοὶ ἐφιλοξενοῦντο παρὰ τῶν κατοίκων, ἀνεχώρουν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ὅπου ἦσαν οἱ λησταί, οἱ ὁποῖοι ἐπέστρεφον πάλιν δι' ἄλλης ὁδοῦ εἰς τὸ χωρίον.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις καὶ οἱ κάτοικοι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν μάστιγα τῆς ληστείας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπῆρχον καὶ τρεῖς λησταὶ καταγόμενοι ἐκ τοῦ χωρίου μας, ἦτοι οἱ Λάζος, Φλῶρος καὶ Κολοκύθας. Καὶ οἱ τρεῖς ἕξων ἀπὸ ληστείας, τὰς ὁποίας διέπραττον τόσον εἰς τὸ χωρίον, ὅσον καὶ εἰς γειτονικὰ χωρία, ἡ δὲ σύλληψις των ἀπὸ τὰ ἀποσπάσματα ἦτο ἀδύνατος, διὰ τοῦτο ἠναγκάσθησαν οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς τοῦ Λάζου νὰ τὸν συλλάβουν καὶ νὰ τὸν παραδώσουν εἰς τὸ ἀπόσπασμα, ἵνα ἀπαλλαγούν οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὸ στοιχεῖον αὐτό.

Μίαν φορὰν εὐρέθη περικυκλωμένος ἀπὸ ἀπόσπασμα ἐντὸς τῆς οἰκίας του. Διὰ νὰ ἀποφύγη τὴν σύλληψιν μετεχειρίσθη τὸ ἑξῆς τέχνασμα: Πρὶν ἐξέλθῃ τῆς θύρας τῆς οἰκίας του, ἐπέταξεν τὴν κάπα ἔξω, νομίζοντες δὲ οἱ στρατιῶται ὅτι εἶναι αὐτὸς—διότι ἦτο νύκτα—ἐπυροβόλησαν εἰς τὸ σημεῖον τῆς κάπας καὶ τοῦ ἐδόθη χρόνος νὰ διαφύγη τὴν σύλληψιν, διότι ἕως ὅτου γεμίσουν ἐκ νέου τὰ ὄπλα οὗτος ἀπεμακρύνθη τοῦ ἀποσπάματος.

Ἄνύποπτος ὁ ληστὴς Λάζος συνελήφθη εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν παρὰ συγγενῶν του καὶ παρεδόθη εἰς τὸ ἀπόσπασμα, κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐξετελέσθη εἰς Ἰωάννινα· ἡ τύχη τῶν ὑπολοίπων δύο ληστῶν εἶναι ἄγνωστος, διότι οὗτοι ἐγκατέλειψαν τὸ χωρίον φοβούμενοι μήπως συλληφθούν καὶ αὐτοὶ παρὰ τῶν κατοίκων.

Ἐλαβε χώραν πρῶτον ὁ φόνος τοῦ Νόλη ἢ Ἀναγνωστοπούλου ἐντὸς τοῦ καταστήματος εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν παρ' ἄγνωστων, δεύτερον ὁ φόμος τοῦ Βασιλείου Γκάσιου τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως, ἐνῶ μετέβαινε νὰ κτυπήσῃ τὴν καμπάνα διὰ τὴν Ἀνάστασιν—ἄγνωστοι ἐπετέθησαν διὰ μαχαιρῶν καὶ ἐφόνευσαν τοῦτον—καὶ τρίτον ἡ σύλληψις τοῦ Βασιλείου Γκόσιου παρ' ὀμάδος ληστῶν τοῦ ὁποίου ἡ ἀπελευθέρωσις ἐγένετο ἀφοῦ κατεβλήθησαν λύτρα εἰς τοὺς ληστές, δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ ἢ ἐπιβίωσις τῆς ληστείας εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ἂν δὲν ὑπῆρχον καὶ οἱ ἐλάχιστοι, οἱ ὁποῖοι ὑπέθαλπον τὴν ληστείαν.

Ἀργότερον τὴν κατάστασιν ταύτην ἐπεδείνωσε καὶ τὸ ὄλεθρον ἔθιμον τοῦ διορισμοῦ εἰς τὰ χωρία ἀγροφυλάκων καταγόμενων ἐκ τῆς Ἀλβανίας. Οὗτοι, ἀφοῦ ἐμάνθανον τὴν περιου-

σίαν ἐνδὸς ἐκάστου τῶν κατοίκων, ἔφευγον καὶ ἐσχημάτιζον συμμορίαν καὶ ἐπανήρχοντο διαπράττοντες κλοπὰς καὶ ἐνίοτε φόβους· ἡ ἐποχὴ αὕτη εἶναι ἐκείνη καθ' ἣν ἐλέγετο «κάθε κλαροὶ καὶ κλέφτης»· δὲν ὑπῆρχεν ταξιδιώτης νὰ μὴν ἀποστερηθῇ τῶν κόπων του ἐπιστρέφων εἰς τὸ χωρίον, ἢ ἐργάτης μεταβαίνων εἰς τὴν ἐργασίαν του νὰ μὴν ἀπογυμνωθῇ ἀπὸ τοὺς ληστές, ἢ ἔμπορος νὰ μὴν ληστευθῇ.

Πρὸς πίστωσιν τῶν ἀνωτέρω παραθέτω ἓνα συμβὰν εἰς τὸν μακαρίτην Χ. Μιρτσέκην εἰς ἓνα ταξίδι του πρὸς Ἰωάννινα δι' ἐξεύρεσιν ἐργασίας, εἰς τὸ σημεῖον Κουτσουπιὰ συνελήφθη παρὰ τῶν ληστῶν. Κατὰ τὴν ἔρευναν, ἡ ὁποία τοῦ ἐγένετο, εὐρέθη ἐν Μεντζίτι «γρόσια ἐκείνην τὴν ἐποχὴ 20» καὶ τὸ ὁποῖον ἐκρατήθη παρὰ τῶν ληστῶν, εἰς τὴν παράκλησιν ὅπως τοῦ τὸ ἐπιστρέψουν διὰ νὰ ἔχη δι' ἔξοδα ταξιδίου καὶ διατροφῆς, ἕως ὅτου εὔρη ἐργασίαν, ἠρώτησαν τοῦτον τί ἐργασίαν κάμνη καὶ οὗτος τοὺς ἀπήντησεν μάστορας. Τότε τὸν ἠρώτησαν ἐκ νέου ἐὰν κάμνη ὄλο μεγάλα σπίτια στὰ Γιάννινα, καὶ αὐτὸς τοὺς ἀπήντησεν ὅτι ἐργάζεται καὶ σὲ μεγάλες οἰκοδομὰς, ἀλλὰ καὶ κάμνει καὶ μικρὰς ἐπισκευὰς, μερεμέτια ἢ ἀπάντησις τῶν ληστῶν ἦτο ὅτι καὶ αὐτοὶ ἔκαμαν σήμερον ἓνα μερεμέτι.

Τὰ καταρτισθέντα καὶ ἐξοπλισθέντα ἀνταρτικὰ σώματα παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν τὰ ὁποῖα θὰ ἔδρων αἰφνιδιαστικῶς εἰς τὰ μετόπισθεν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν καὶ τὴν ἀνακωχὴν. Τὸ 1897 τὸ πλεῖστον τῶν τμημάτων τούτων παρέμειναν ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν Τούρκων κατεχομένου ἐδάφους καὶ ὀλόκληρος ἡ περιοχὴ τῆς Πίνδου κατεκλύσθη ἀπὸ τὰ ἀνταρτικὰ σώματα, μετὰξὺ δὲ αὐτῶν καὶ οἱ δύο καπεταναῖοι Νταβέλης καὶ Λεωνίδας, οἱ ὁποῖοι ἔδρων πλέον ὡς λησταὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Πίνδου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἔμεινεν καὶ τὸ τραγούδι :

Μᾶς πῆρ' ἡμέρα κι' ἡ ἀυγή, γειά σου Νταβέλη ἀρχιληστή

Γυιέ μ' μᾶς πῆρε μεσημέρι, Λεωνίδα καὶ Νταβέλη

Τὸ ποῦ θὰ λημεριάσουμε, Νταβέλη θὰ μᾶς πιάσουνε

Ποῦ θὰ κάνωμε λημέρι, Λεωνίδα καὶ Νταβέλη
 Σ' ἐκεῖν' τῇ ράχη τὴν ψηλὴ, γειά σου Νταβέλη ἀρχιληστή
 Γυιέ μ' στὴν ἄλλη τὴν παρέκει, Λεωνίδα καὶ Νταβέλη
 Νὰ φέρ' ὁ βλάχος τὸ ψωμί, γειά σου Νταβέλη ἀρχιληστή
 Κι' οἱ Βλάχισσες τ' ἀλεύρι, Λεωνίδα καὶ Νταβέλη.

Ἡ καταθλιπτικὴ αὕτη κατάστασις ἠνάγκασε τοὺς κατοίκους ν' ἀποδημήσουν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα καὶ νὰ μὴν ἐπιστρέψουν εἰς τὸ χωρίον καὶ περὶ τὰς πεντήκοντα (50) οἰκογενείας ἐγκλιτεστάθησαν εἰς διάφορα χωρία καὶ πόλεις τοῦ ἐλευθέρου τότε Ἑλληνικοῦ κράτους.

Πόλεις καὶ χωρία εἰς τὰ ὁποῖα κατέφυγον οἱ κάτοικοι ἦσαν τὰ ἑξῆς: Δομοκός, Γυφτοχώριον, Ἀσλανάριον, Παλιοβλάχα, Κουμπουτάδες, Φτέρη, Βατσουνιά κ.λ.π. ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ πλεῖστον τῶν εὐρισκομένων εἰς ἀλλοδαπὴν καὶ γνωρίζοντες τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν τῆς ἀσφαλείας καὶ τὰ συμβαίνοντα καὶ εἰς τὰς λοιπὰς κοινότητας τῆς ἐπαρχίας ἔμειναν μακρὰ τοῦ χωρίου.

Εἶναι δίκαιον νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι ἡ ἀποδημία τῶν ἀτόμων τούτων οὐδόλως ἐμείωσε τὴν ἀφοσίωσιν αὐτῶν διὰ τὴν πρόδον τῆς Πατρίδος των καὶ τὸ ἐνδιαφέρον διὰ πᾶν κοινοτικὸν ζήτημα.

Μόνον κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος διηυκρινίσθη πλήρως ἡ κατάστασις καὶ οὐδεμίαν σύγχυσις ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ πλέον.

Ἄνταρτικὰ Σώματα

Κατὰ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου 1904 ἦλθεν εἰς τὸ χωρίον ὁ ὀπλαρχηγὸς Λίτσας μὲ 48 ἄτομα ἀπόσπασμα, ὅπου καὶ παρέμειναν εἰς τὸ χωρίον ἐπὶ 4 ἡμέρας, ἔφερον μαζί των καὶ ἓνα τραυματίαν ἀπὸ τὰς ἐπιχειρήσεις μεταξὺ τῶν Τούρκων εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Κατὰ τὴν παραμονὴν των εἰς τὸ χωρίον ἐφωδιάσθησαν μὲ ὅ,τι ἦτο ἀπαραίτητον δι' ὀλόκληρον τὸ Σῶμα, μὲ τσαρούχια, κάλ-

τσες, ἐσώρουχα, μὲ ἀνάλογα τρόφιμα καὶ ἀνεχώρησαν διὰ Φούρ-
καν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μακεδονίαν, ὅπου ἦτο τὸ κέντρον τῶν ὀ-
πλαρχηγῶν Π. Μελᾱ.

Ἡ παραμονὴ τοῦ τμήματος τούτου εἰς τὸ χωρίον καὶ οἱ
πατριωτικοὶ λόγοι τοῦ ὀπλαρχηγοῦ ἐν κλειστῷ χώρῳ ἐνεθάρρυ-
νον τοὺς κατοίκους διὰ νέους ἀγῶνας καὶ νέας θυσίας.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ἀνταρτικοῦ Σώματος, πληροφορο-
ρηθεῖσαι αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ τὴν παραμονὴν εἰς τὸ χωρίον, κατέ-
φθασεν ἀπόσπασμα τουρκικοῦ στρατοῦ ἀποτελούμενον ἐξ 100
ἀνδρῶν μὲ ἐπικεφαλῆς ταγματάρχην, παρ' ὅλας δὲ τὰς πιέσεις
τῶν Τούρκων ὅπως ἐξακριβώσουν τὴν δύναμιν τοῦ τμήματος καὶ
τὴν κατεύθυνσιν τὴν ὁποίαν ἠκολούθησεν τοῦτο, δὲν κατέστη
δυνατὸν νὰ πληροφορηθοῦν καὶ παρ' ὅτι ἐφιλοξενήθησαν ἐντὸς
τοῦ χωρίου, διότι εἰς τὰς οἰκίας ἔνθα ἐφιλοξενοῦντο δὲν ἐπέ-
τρεψαν νὰ παραμείνουν παιδιὰ ἀνήλικα, τὰ ὁποῖα ἦτο δυνατὸν
νὰ δώσουν πληροφορίαν τινὰ διὰ τὴν παραμονὴν τοῦ τμήματος
ἐν τῇ παιδικῇ ἀφελείᾳ.

Ἐνακήρυξις Συντάγματος

Τὸ τουρκικὸν κομιτᾶτον «Ἐνωσις Πρόοδος» τὴν 10/23 Ἰου-
λίου 1908 ἐκήρυξε τὸ Συνταγματικὸν Πολίτευμα καὶ ἐκαλεῖτο ὁ
λαός, ἵνα ἐπισφραγίσῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Κέντρου περὶ ἀνακη-
ρύξεως τοῦ Συντάγματος. Ἡ εἶδησις εἰς τὸ χωρίον ἔφθασεν τὴν
14/27 Ἰουλίου 1908 οἱ κάτοικοι συγκεντρωθέντες εἰς τὴν πλα-
τεῖαν τοῦ χωρίου ἐπανηγύριζον, ἵνα ἐπισφραγίσουν τὴν ἀπόφα-
σιν τοῦ κέντρου φωνάζοντες «ζήτω τὸ νέον σύνταγμα», καὶ ἐ-
πέτων τὰ φέσια εἰς τὸν ἀέρα ἐν τῇ προσδοκίᾳ ὅτι τοῦτο θὰ ἐ-
καλυτέρευεν γενικὰ τὴν κατάστασιν.

Δὲν παρήλθον τρεῖς μῆνες ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ νέου
συντάγματος καὶ βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ ἐγένοντο διὰ τὴν ἀντι-
προσώπευσιν τοῦ χριστιανικοῦ στοιχείου εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν
Βουλὴν.

Ἐκ τοῦ νέου πολιτεύματος ἡ κατάστασις ἐκαλυτέρευεν εἰς

ολόκληρον τὴν Ἡπειρον καὶ πολὺ περισσότερον εἰς τὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας Κονίτισης, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀπομεμακρυσμένα ἀπὸ κάθε συγκοινωνίαν.

Τὸ ἔτος 1910 τὸ χωρίον ἐπολιορκήθη ὑπὸ Τούρκων στρατιωτῶν, ἵνα παραλάβουν τοὺς πρώτους κληρωθέντας διὰ στρατιωτικὴν θητείαν.

Οἱ πρῶτοι κληρωθέντες ἐκ τοῦ χωρίου ἦσαν οἱ ἑξῆς: 1) Κυριάκος Μησιακούλης, 2) Ἰωάννης Τζιομάκας καὶ 3) Ἀπόστολος Σκεῦος, τοὺς ὁποίους οἱ κάτοικοι προέπεμψαν μὲ συγκινητικὰς ἐκδηλώσεις.

Ἡ θέσις τῶν στρατευθέντων δὲν ἦτο εὐχάριστος, διότι καὶ ἐκ φανατισμοῦ καὶ ἐξ ἀντιζηλίας, οὐδεμιᾶς ἐν τῷ στρατῷ ἐτύγχανον προσοχῆς, καὶ ἐτίθεντο εἰς κατωτέραν μοῖραν πρὸς τοὺς Μουσουλμάνους στρατιώτας των, ἠγγαρεύοντο δὲ καὶ ἐπιφορτίζοντο διὰ τῶν βαρυτέρων ἐν τῷ στρατῷ καθηκόντων, τοῦτο εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου Τζιομάκα ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, διότι ἐκεῖ ἐστάλησαν οἱ πρῶτοι στρατευθέντες.

Ἀργότερον ἐφηρμόσθη τὸ σύστημα τῆς ἐπιστρατεύσεως, διὰ πληρωμῆς τῆς θητείας διὰ ἀντισηκώματος ὡς ἑξαγορὰ καὶ ἔκτοτε οὐδεὶς ἐπεστρατεύθη, καθ' ὅσον κατέβαλλον τὸ ἀντισηκῶμα εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Κυβέρνησιν.

Κήρυξις πολέμου καὶ ἀπελευθέρωσις ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα μέχρι τοῦ 1910.

18/1 Σεπτεμβρίου 1912 ἡμέρα ἐπιστρατεύσεως τῆς Ἐλευθέρου Ἑλλάδος.

5/18 Σεπτεμβρίου 1912 ἐκηρύχθη πόλεμος Ἑλλάδος—Τουρκίας.

Ἡ εἶδησις κηρύξεως διεδόθη ἀστραπιαίως εἰς τὸ χωρίον ἅμα δὲ καὶ ἡ προέλασις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Ὅλων ἡ σκέψις ἦτο νὰ δώσουν τὸ παρὸν εἰς τὸ προσκλητήριον τῆς Πατρίδος καὶ ἀμέσως συγκροτοῦνται εἰς τὰ χωρία τῆς Ἐπαρχίας ἀν-

ταρτικά Σώματα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν ὀπλαρχηγῶν, 1ον ἐνὸς Καλογήρου ἐκ τοῦ Μοναστηρίου Ζέρμας, 2ον ἐνὸς Περικλῆ ἐκ τοῦ χωρίου μας, ὅστις ἦτο κλέφτης μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ 3ον ἐνὸς Σιδέρη ὀπλαρχηγοῦ ἀγνώστου καταγωγῆς· συγχρόνως ὅλοι οἱ ἄνδρες οἱ δυνάμενοι νὰ φέρουν ὄπλα καὶ εὕρισκόμενοι πλησίον τῆς Πατρίδος των προσῆλθον καὶ ἔλαβον μέρος εἰς τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα.

Μεγάλη δυσχέρεια προέκυψεν διὰ τὸν ὄπλισμὸν τῶν κατοίκων.

Λόγω τῆς ἀνωτέρω δυσχερείας, ἀπεφασίσθη ἐκ μέρους τῶν κατοίκων ἡ ἀποστολὴ ἀτόμων τινῶν εἰς Μακεδονίαν διὰ τὴν προμήθειαν πολεμικῶν ὄπλων, τὴν ἀποστολὴν δὲ ταύτην ἀνέλαβον οἱ 1) Εὐθύμιος Κεχαγιᾶς, 2) Στέργιος Ρίζος καὶ 3) Κωνσταντῖνος Μησιακούλης, οἱ ὅποιοι μὲ μεγάλας προφυλάξεις καὶ μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς των ἔφθασαν εἰς Μακεδονίαν.

Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἡμερῶν ἐπέστρεψαν μὲ τρία ζῶα ἔμπορτα μὲ ὄπλα καὶ πυρομαχικά, τὰ ὄπλα δὲ ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἦσαν Γκράδες καὶ Μαρτίνια.

Ἡ διανομὴ τούτων ἐγένετο εἰς τοὺς δυναμένους νὰ φέρουν ταῦτα καὶ τοιουτοτρόπως ἐξωπλίσθησαν ἀρκετοὶ κάτοικοι. Ὑπῆρχεν ὁμως καὶ ἀρκετὸς ἀριθμὸς κυνηγετικῶν ὄπλων, τὰ ὅποια εἰς ἐνδεχομένην στιγμὴν θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο.

Τὰ ὑποχωροῦντα ἐκ Μακεδονίας τμήματα τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ καὶ διερχόμενα μέσω Κερασόβου—Μολίστης, ἐπεχείρησαν μέσω Μπολιάνας νὰ καταλάβουν τὸ χωρίον καὶ προβοῦν εἰς λεηλασίαν, διότι ἡ ἐπισιτιστικὴ κατάστασις τούτων ἦτο ἀπελπιστικὴ.

Ἄπαντες οἱ κάτοικοι οἱ κατέχοντες παντὸς εἴδους ὄπλων ἀκόμη καὶ φίστες «σφῆκες», μετὰ τῶν προαναφερθέντων ὀπλαρχηγῶν, κατέλαβον τὰ ὑψώματα Μπουλιάνας μέχρι Πέστης καὶ ἀντέταξαν ἄμυναν ἐναντίον τῶν Τούρκων· εἰς τὴν ἄμυναν ταύτην ἐβοήθησαν καὶ αἱ καιρικαὶ συνθῆκαι, διότι ὁμίχλη καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐπεκράτει. Οἱ δὲ νεαροὶ τότε βλαστοί, καὶ ὁ ὑποφαινόμενος, μετέφερον εἰς τὰ ὑψώματα τὰ τρόφιμα τῶν πατέρων μας καὶ

λοιπῶν συγγενῶν μὲ τὴν χαρὰν ἐξωγραφισμένην εἰς τὰ πρόσωπα των, ἀφοῦ καὶ εἰς αὐτοὺς ἔλαχεν νὰ προσφέρουν ὅ,τι ἦτο δυνατὸν εἰς τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα.

Παραλλήλως αἱ γυναῖκες ἐφρόντιζον νὰ κρύπτουν τὰ διάφορα τρόφιμα, οἰκιακὰ σκεύη, ἐπιπλα, ρουχισμὸν εἰς κρύπτας εὐρισκομένας ἐντὸς τῶν οἰκιῶν καὶ ἔξωθεν αὐτῶν, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν οἱ ὑπερασπισταὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ἀνακόψουν τὴν ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων.

Πολλαὶ δὲ κρύπται εὐρίσκονται ἐκ παλαιότερων ἐποχῶν εἰς ἑκάστην οἰκίαν, ὅπου καὶ σήμερον ἀκόμη σώζονται, χρησιμοποιεῖσαι καὶ πάλιν ἀργότερον.

Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἡμερῶν οἱ Τούρκοι ἐπανέλαβον τὴν ἐπίθεσιν τοῦ χωρίου μὲ περισσοτέρας δυνάμεις καὶ ἡ ἀντίστασις τῶν ὑπερασπιστῶν κάμπτεται. Τὴν 7/20 Ἰανουαρίου 1913 ἐγένετο ἡ κατάληψις τοῦ χωρίου παρὰ τοῦ Μουλιαζῆν — Χουσίν, τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις τακτικοῦ Στρατοῦ ἦτο 400 πεζοὶ καὶ εἰς οὐλαμὸς Πυροβολικοῦ Ὀρειβατικοῦ μετὰ δύο πυροβόλων καὶ 50 ἀνδρῶν, ὁ ὁποῖος Οὐλαμὸς ἐγκατεστάθη εἰς Ἀγίαν Τριάδα, ὅπου καὶ ἐτοποθέτησεν τὰ δύο πυροβόλα. Ἐφοβεῖτο ὁμως τὸν κίνδυνον ἐπιθέσεως ἐκ μέρους τῶν ἀνταρτικῶν Σωμάτων. ἐπιέζετο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ χωρίον, ἐβομβάρδιζεν ἅμα αὐτό, γνωρίζων ὅτι αἱ δυνάμεις τῶν ἀνταρτικῶν Σωμάτων εὐρίσκοντο εἰς τὰ πέριξ ὑψώματα Γύφτισσα, Σωτήρα κ.λ.π. καὶ εἰς τὸ χωρίον παρέμεινον μόνον οἱ γέροντες καὶ τὰ γυναικόπαιδα.

Τὸ κύριον τμήμα τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ ὑπεδέχθησαν οἱ γέροντες εἰς τὰ Εἰκονίσματα ἔναντι τοῦ χωρίου καὶ διεβεβαίωσαν τούτους ὅτι τὰ ἔνοπλα τμήματα δὲν ἀποτελοῦνται ἀπὸ κατοίκους τοῦ χωρίου, ἀλλὰ προέρχονται ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν.

Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι οὐδεὶς ἐγνώριζεν τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν ὥστε νὰ δυνηθοῦν νὰ συνεννοηθοῦν καὶ μόνον εἰς, ὅστις εἶχεν κάμνει ἀπὸ μικρὸ παιδί εἰς τὴν περιοχὴν Δράμας, ἐγνώριζεν ἐλάχιστα.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς παραμονῆς των εἰς τὸ χωρίον, οἱ κάτοικοι ἀνέλαβον τὴν τροφοδοσίαν ὀλοκλήρου τοῦ τμήματος,

διότι ἐφοδιασμὸν εἰς τρῶφιμα δὲν εἶχε τὸ τμήμα τοῦτο, ἀπειτε-
λειτο δὲ ἀπὸ ὑπολείμματα τοῦ τακτικοῦ Στρατοῦ τοῦ Τζιαβίτ ἀ-
τάκτως ὑποχωροῦντα μὲ προορισμὸν τὴν Κόνιτσαν μέχρις ὅτου
συμπτυχθοῦν καὶ τὰ ὑπόλοιπα ὑποχωροῦντα τμήματα ἐκ Μακε-
δονίας, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀποδεκατισμένα ἐκ τῶν συνεχῶν μαχῶν
μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Ὁ Στρατὸς οὗτος παρουσίαζεν οἰκτρὰν κατάστασιν ἀπὸ ἀ-
πόψεως ἱματισμοῦ καὶ ὑποδήσεως καὶ ἐξηντλημένος ἐκ πείνης
εἰς τοιοῦτον σημείον πὺ οἱ στρατιῶται περιεφέροντο εἰς τὰ ση-
μεῖα, ὅπου ὑπῆρχον ἀπορρίμματα λαχανικῶν, ἔτρωγαν ταῦτα, ἐ-
πώλουν δὲ τὰ πυρομαχικά των εἰς ἡμᾶς τὰ παιδιά διὰ νὰ ἐξ-
οικονομήσουν 200 δράμια καλαμπόκι, τὸ ὁποῖον ἔψηνον καὶ ἔ-
τρωγον.

Μετὰ τὴν παραμονὴν τεσσάρων (4) ἡμερῶν εἰς τὸ χωρίον
ἤτοι 11/24/1/1913 ἀφοῦ ἐδόθησαν ἐκ μέρους τῶν κατοίκων δια-
βεβαιώσεις ὅτι δὲν θὰ ἐκινουῦντο ἐκ νέου ἐναντίον των τὰ ἀν-
ταρτικὰ τμήματα, ἀνεχώρησαν διὰ Κόνιτσαν, ἔνθα ἦτο ἡ προ-
σωρινὴ ἔδρα τοῦ τμήματος τούτου.

Παρὰ τὴν διαβεβαίωσιν τῶν κατοίκων ὅτι δὲν θὰ ἐκινουῦντο
ἐναντίον των, οἱ κάτοικοι καὶ πάλιν ὀργανώθησαν, κατέλαβον
καὶ πάλιν τὰ ὑψώματα, ἵνα καὶ πάλιν ἀναχαιτίσουν ἕτερα τμή-
ματα ὑποχωροῦντα ἐκ Μακεδονίας, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο καὶ πάλιν
νὰ εἰσβάλουν εἰς τὸ χωρίον.

Πληροφορηθέντες οἱ Τούρκοι οἱ εὕρισκόμενοι εἰς Κόνιτσαν
τὴν ἐξέγερσιν τῶν κατοίκων, ἐπανέκαμψαν καὶ πάλιν τὴν 17/30
Ἰανουαρίου 1913 μὲ σκοπὸν πλέον ὅπως καταστρέψουν τὸ χω-
ρίον, διότι οἱ κάτοικοι δὲν ἐτήρησαν τὸν λόγον των.

Κατόπιν τῆς νέας ἀπειλῆς τῶν Τούρκων, οἱ δυνάμενοι νὰ
φέρουν ὄπλα, κατέλαβον τὰ ὑψώματα Μπολιάνα, Λεσινίτσα, Ἅ-
γιον Ἰωάννην ἐνισχυθέντες καὶ παρὰ τῶν ἐθελοντῶν ἐκ Καν-
τσίκου καὶ Μπλίσγιαννης «Λαγκάδας» καὶ μὲ πλήρες ἐξοπλισμέ-
νον τμήμα τοῦ Κσπετὰν Σιδέρη, ἀνέλαβον τὴν ἐπίθεσιν ἐναν-
τίον τῶν Τούρκων καὶ πάλιν. Αἱ καιρικαὶ ὁμως συνθῆκαι ἠϋ-
νόησαν τὴν κατάστασιν καὶ οὕτω ἠνάγκασαν τὸν Μουλιαζήμ —

Χουσίλν μετὰ 250 ἀνδρῶν νὰ ὀπισθοχωρήσῃ ἐκ Καστάνιανης καὶ μεταβῆ εἰς Κεράσοβον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Φούρκαν μὲ σκοπὸν τὴν ὑπερφαλάγγισιν τοῦ χωρίου. Εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐχρησιμοποίηθησαν καὶ κυνηγετικά ὄπλα καθὼς καὶ ὀπισθογεμῆ «Κα-ραμπίνες» μὲ καπούλια ἐκείνης τῆς ἐποχῆς.

Οἱ κάτοικοι εὐρέθησαν εἰς πραγματικὸν συναγερμόν, διότι εἰς περίπτωσιν καταλήψεως θὰ προέβαινον εἰς λεηλασίας καὶ καταστροφὰς καὶ θύματα θὰ ἐθρηνοῦμεν· καὶ πάλιν ἐδόθη ἡ εὐκαιρία εἰς τὰ παιδιά τῆς ἡλικίας ἄνω τῶν 10 ἐτῶν νὰ λάβουν μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα μεταφέροντα τροφίμα, ὕδωρ καὶ ὅ,τι ἦτο ἀπαραίτητον διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν μαχομένων γονέων καὶ συγγενῶν. Ὅλαι δὲ αἱ ἀπόπειραι τοῦ ἐχθροῦ ἀπεκρούσθησαν καὶ ἡ ὑποχώρησις των λαμβάνει ἔκτασιν ἀτάκτου φυγῆς.

Ἡ ἀντίστασις τοῦ Κερασόβου ἐκάμφθη καὶ τὸ χωρίον εὐρέθη εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς εἶχεν καταλάβει τὰ Γρεβενὰ καὶ ἀμέσως δι-ετάχθη νὰ προελάσῃ πρὸς Κεράσοβον, ἀφοῦ εἶχεν γνωσθῆ ἡ κατάληψις τούτου ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Τὴν 25 πρὸς 26 Ἰανουαρίου 1913, ὁ τουρκικὸς στρατὸς, φοβηθεὶς κύκλωσιν τοῦ Κερασόβου ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἤρχισεν νὰ ὑποχωρῆ πρὸς νότον ἀφοῦ ἐλεηλάτησε τοῦτο προηγουμένως.

Τὴν 8ην Φεβρουαρίου 1913 ἐγένετο ἡ κατάληψις τῆς Μολίστης παρὰ τοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Ἡ εἶδησις περὶ καταλήψεως τῆς Μολίστης καὶ ἡ φυγὴ τῶν Τούρκων πρὸς Νότον, συνέτεινεν ὥστε οἱ κάτοικοι νὰ εἶναι ἕτοιμοι νὰ ὑποδεχθοῦν τὸν ἀπελευθερωτικὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν, ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο εἰς Κόνιτσιον.

Τὴν 14 Φεβρουαρίου ἐγένετο ἡ ἱστορικὴ μάχη Μολίστης μετὰ τὰ ὑποχωροῦντα τουρκικὰ τμήματα.

21η Φεβρουαρίου 1913 Ἱστορικὴ ἡμέρα

Τὴν 21ην Φεβρουαρίου 1913 ἡμέραν Πέμπτην ἐγένετο ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ χωρίου ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν Ζυγόν.

Ἡ εἶδησις περὶ τῆς ἀφίξεως περὶ ὥραν 14.00 «ὥρα Τουρκίας 8» τοῦ ἐλληνικοῦ ἀπελευθερωτικοῦ στρατοῦ, οἱ κάτοικοι ἤρχισαν γενικὸν σημαιοστολισμὸν τῶν καταστημάτων καὶ οἰκιῶν καὶ διὰ κωδωνοκρουσιῶν ἐγένετο ἡ συγκέντρωσις ὅλων τῶν κατοίκων εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν καὶ ἐκεῖθεν ἡ ἐκκίνησις διὰ τὴν ὑποδοχὴν τῶν ἀπελευθερωτῶν προπορευομένου τοῦ κλήρου μετὰ τῶν Σημαιῶν καὶ ἑξαπτερύγων, αἱ κοινοτικαὶ Ἀρχαὶ μετὰ τῶν διδασκάλων. Οἱ μαθηταὶ συντεταγμένοι ἔψαλλον πατριωτικὰ ᾄσματα καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι βαδίζουσιν πρὸς Ἅγιον Χριστόφορον, ἵνα ὑποδεχθῶν τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἐλληνικὸν στρατόν, ὀλόκληρον δὲ τὸ ὕψωμα κατεκλύσθῃ ἀπὸ πλήθη κόσμου.

Τὰ ἀπελευθερωτικὰ στρατεύματα ὑπεδέχθησαν οἱ κάτοικοι ἐν μέσῳ ἐνθουσιαστικῶν καὶ συγκινητικῶν ἐκδηλώσεων καὶ ἀπερίγραπτοι ὑπῆρξαν αἱ στιγμαὶ τῆς χαρᾶς τῶν κατοίκων, ἀλλὰ καὶ οἱ στρατιῶται ἐδάκρυζον ἐκ συγκινήσεως ἐπὶ τῇ θεᾷ τῶν δακρυόντων ἐκ τῆς χαρᾶς τέως ὑποδούλων ἀδελφῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν πλέον ἐλεύθεροι μετὰ πάροδον τόσων αἰώνων καὶ γενεῶν, διαφυλάξαντες τὴν Θρησκείαν, τὴν Γλῶσσαν, τὴν Οἰκογένειαν καὶ πᾶν ὅ,τι ἦτο Ἑλληνικόν, διότι δέον νὰ τονισθῇ ὅτι μόνον τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὠμιλοῦμεν παρ' ὅλα τὰ χρόνια τῆς δουλείας.

Τοὺς ἐλευθερωτὰς προσεφώνησεν ὁ Δ/ντῆς τοῦ Σχολείου Ἀθαν. Παπαθανασίου, ἀπήντησεν ὁ Δ/τῆς τοῦ Λόχου Λοχαγὸς Πισμάνης, ὁ ὅποιος ἀπηύθυνε σύντομον χαιρετισμὸν πρὸς τοὺς κατοίκους καὶ ἡ πομπὴ ἐν μέσῳ πάλιν ἐνθουσιασμοῦ κατηυθύνθη εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν.

Ἀξιωματικοὶ καὶ ἅπαν τὸ στράτευμα ἔτυχον ἀφαντάστου φιλοξενίας ἐκ μέρους ἀπάντων τῶν κατοίκων.

Τὴν Κυριακὴν 24ην Φεβρουαρίου μὲ μεγαλοπρέπειαν ἐτελέσθη ἡ πανηγυρικὴ Δοξολογία διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν. Εἰς τὴν τελετὴν παρέστησαν οἱ Ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ Στρατιῶται, αἱ Κοινοτικαὶ Ἀρχαί, οἱ Διδάσκαλοι καὶ ἅπαντες οἱ κάτοικοι.

Κατὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀξιωματικῶν καὶ Στρατιωτῶν οἱ κάτοικοι προέβησαν εἰς ἐνθουσιώδεις ἐκδη-

λώσεις, τὸν δὲ πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας ἐξεφώνησεν ὁ Διευθυν-
τῆς τοῦ Σχολείου.

Μετὰ παραμονὴν 3 ἡμερῶν, ἤτοι τὴν 24 Φεβρουαρίου, δι-
ετάχθη ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ὅπως μεταβῆ εἰς Κόνιτσαν ἐνού-
μενος μετὰ τοῦ λόχου Μολίστης.

Θὰ ἦτο παράλειψις ἐκ μέρους μου νὰ μὴν ἀναφέρω καὶ τὰ
ὀνόματα δύο (2) νέων τῆς κοινότητος, οἱ ὅποιοι κατετάγησαν ὡς
ἐθελονταὶ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ οἱ ὅποιοι ἔλαβον μέ-
ρος εἰς τὰς σκληρὰς μάχας τοῦ Μπιζανίου· οὗτοι εἶναι οἱ 1) Ἰω-
άννης Καλογήρου καὶ 2) Δημήτριος Τσιαλογιάννης.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν οἱ κάτοικοι πλέον ἐλεύθεροι ἐπι-
δίδονται εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀπερίσπαστοι παντὸς φόβου καὶ
τρομοκρατίας τῶν Τούρκων, ἐπικοινωνοῦντες πλέον ἐλεύθεροι
μὲ δλόκληρον τὴν Ἑλλάδα καὶ μιὰ καινούργια ζωὴ ἀρχίζει εἰς
τὸ χωρίον.

Α' Παγκόσμιος Πόλεμος

Ἡ Ἑλλάς, ὑπῆρξε οὐδετέρα μέχρι τοῦ 1916· διαφωνία ἀνε-
φύη μεταξὺ Βασιλέως καὶ Βενιζέλου· κίνημα τῆς Ἐθνικῆς Ἀ-
μύνης ἐγένετο εἰς Θεσσαλονίκην τὴν 17ην Αὐγούστου 1916.

Τὴν 26ην Σεπτεμβρίου 1916 ἔφθασεν εἰς Θεσσαλονίκην ὁ
Ἐλευθέριος Βενιζέλος, ὅπου ἀνέλαβεν τὴν ἡγεσίαν τοῦ κινήμα-
τος τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Ἀρχὰς Ὀκτωβρίου ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ
τῶν Δυνάμεων ἢ Κυβέρνησις Βενιζέλου καὶ ἐσταθεροποίησε τὸν
χωρισμὸν τοῦ Κράτους, δημιουργήσασα ἐκ τῶν πραγμάτων εἰ-
δικὸν καθεστῶς εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Μέρος τῆς περιοχῆς τῆς Ἐπαρχίας Κονίτισης ὑπήχθη εἰς
τὸ καθεστῶς τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης, μεταξὺ τῶν χω-
ρίων τῆς Ἐπαρχίας ἦτο καὶ τὸ χωρίον μας.

Τὴν 12ην Δεκεμβρίου 1916 καὶ περὶ ὥραν 16ην ἐθεάθη-
σαν παρὰ τῶν κατοίκων Γαλλικὰ στρατεύματα νὰ καταλαμβάνου-
ν τὰ ὑψώματα Ἁγία Πεντηκοστὴ καὶ Ἁγιος Χαράλαμπος
καὶ δι' ἐνὸς ἀγγελιαφόρου ἐζήτουν τὴν παράδοσιν τοῦ χωρίου,

πρᾶγμα ὅπερ καὶ ἐγένετο ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως τῶν κατοίκων καὶ τὴν 17.00 ὥραν ἦλθεν ἐντὸς τοῦ χωρίου εἰς Ὑπαξιωματικὸς Γάλλος μετὰ 15 Ἀράβων στρατιωτῶν «Μαῦροι ἀπὸ τὰς ἀποικίας τοῦ Γαλλικοῦ Μαρόκου» ὅπου ὑψωσαν τὴν Γαλλικὴν Σημαίαν εἰς τὴν πλατείαν τοῦ χωρίου «Ἀμελικό». Ταυτοχρόνως, μετὰ τὴν ἀφίξιν των, συνεδέθησαν τηλεφωνικῶς μετὰ τοῦ κυρίου Λόχου, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔδραν τὸ Κάντσιον καὶ μετὰ πάροδον 3 ἡμερῶν ἦλθεν καὶ ἐγκατεστάθη ὀλόκληρος λόχος ἀποικιακοῦ στρατοῦ Μαύρων ἐπιταξάντων τὸ Σχολεῖον πρὸς στρατωνισμόν των.

Διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ χωρίου ἦλθεν καὶ πάλιν ὁ πληθυσμὸς νὰ δοκιμάσῃ στερήσεις καὶ κακουχίας.

Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἡμερῶν ἀπὸ τῆς καταλήψεως τοῦ χωρίου διέταξαν τοὺς κατοίκους, ἵνα παραδώσουν πᾶν ὄπλον εἴτε πολεμικὸν εἴτε κυνηγετικὸν ἐντὸς 24 ὡρῶν εἰς τὸν Διοικητὴν Γάλλον Ἀξιωματικόν, διότι πᾶς μὴ συμμορφούμενος πρὸς τὴν διαταγὴν ταύτην θὰ ἐπισύρῃ αὐστηρὰς κυρώσεις καὶ αὐτὴν τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου.

Πάντες οἱ κάτοικοι συνεμορφώθησαν καὶ παρέδωσαν τὰ ὄπλα ἐντὸς τῆς ταχθείσης προθεσμίας, πλὴν ἐλαχίστων, οἱ ὁποῖοι ἔτυχε νὰ ἔχουν πλεόν τοῦ ἐνὸς καὶ τὰ ὁποῖα ἔκρυψαν εἰς τὰ σκοτεινὰς κρύπτας τῶν ὑπογείων των.

Μετὰ τὴν περισυλλογὴν τῶν ὄπλων ἀπέστειλαν ταῦτα εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἀργότερον ἐπωλήθησαν παρὰ τῶν συμμάχων ὡς ἄχρηστον ὑλικόν.

Αὐτὴ ἦτο ἡ τύχη τῶν τόσων τιμίων δοξασμένων ὄπλων τὸ 1912—1913.

Καὶ ἐνῶ ταῦτα συνέβαινον μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ὁ ἀποκλεισμὸς ἐξηκολούθει καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, πλὴν τῆς Μακεδονίας, ἡ ὁποία ἦτο τὸ κέντρον ἐφοδιασμοῦ τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων Ἀγγλίας—Γαλλίας—Ἀμερικῆς καὶ Ἰταλίας.

Ἀργότερον αἱ Στρατιωτικαὶ Ἀρχαὶ ἤρχισαν νὰ χορηγοῦν εἰς τοὺς κατοίκους ὀλίγην ὄρυζαν καὶ μικρὰν ποσότητα λευκοῦ ἀλεύρου καὶ ἀργότερον παρατεινομένου τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἠδύ-

ναντο κατόπιν ειδικῶν Πιστοποιητικῶν χορηγουμένων παρὰ τοῦ προέδρου τῆς Κοινότητος καὶ ἀναλόγως τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, νὰ προμηθεύωνται οἱ κάτοικοι σῖτον καὶ ἀραβόσιτον ἐκ τῆς εἰς Μακεδονίαν «Κοζάνης» χορηγοῦντες συνάμα ειδικὰς ἀδείας μεταβάσεως καὶ ἐπανόδου των, διότι ἡ Κοζάνη ἦτο κέντρον ἐφοδιασμοῦ τροφίμων.

Κατωτέρω παραθέτω ἀντίγραφον ἐκδοθέντος Πιστοποιητικοῦ.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ Πάρεδρος τοῦ χωρίου Καστάνιανης τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης

Πιστοποιεῖ

Ὅτι ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Χρῆστος Γκάσιος Νικόλαος φέρεται ἐγγεγραμμένος εἰς τὸ Μητρώον ἀρρένων τῆς Κοινότητος Καστάνιανης ὑπὸ αὐξοντα ἀριθμὸν 336 καὶ ἔτος γεννήσεως 1903 καὶ μεταβαίνει εἰς Κοζάνην διὰ τροφίμα οἰκογενειακῆς ἀνάγκης.

Τῇ αἰτήσῃ του ἐξεδόθη τὸ παρὸν, ἵνα τῷ χρησιμεύσῃ ὅπου δεῖ.

Καστάνιανη τῇ 13/26 Μαΐου 1918

Ὁ Πάρεδρος Εὐθύμιος Κεχαγιᾶς

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εἶχεν ἐφαρμοσθῆ καὶ τὸ δελτίον ἀλέσεως γεωργικῶν προϊόντων· ἄνευ δελτίου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀλέσῃς ἔστω καὶ ἂν ἡ παραγωγή ἦτο δική σου.

Παραθέτω κατωτέρω ἀντίγραφον τοῦ δελτίου ἀλέσεως.

Ἐποδιοίκησις Κονίτσης Κοινότης Καστάνιανης

ΔΕΛΤΙΟΝ ΑΛΕΣΕΩΣ

Ἄριθ. 51 πενήκοντα ἕνα Ὄνομα Μύλου Κοντογιάννη

Ἐκδίδεται τὸ παρὸν ὑπὲρ τοῦ Νικολάου Κ. Γκάσιου

Κατοίκου Καστάνιανης

Παραγωγὸς ἢ μὴ παραγωγὸς Μικρὸς

ὅλικὸν ποσὸν ὅπερ δικαιούται

ἜΑτομα οἰκογενείας τρία 3 πρὸς διατροφήν τῆς οἰκογενείας
 «Τιμὴ δελτίου δέκα λεπτά» του μέχρι τῆς 1 Ἰουλίου 1919
 Ἐν Καστάνιανη τῇ 25 Σεπτεμβρίου 1918
 Ὁ Πάρεδρος Ὁ Ἱερεὺς

Σῖτος ὀκάδες	Σῖτος ὀκάδες ἑννέα	9
Ἄραβόσιτος ὀκάδ. Πεντήκον- τα 50	ἄραβόσιτος ὀκάδες πενήκοντα	50
Βρίζα ὀκάδες	Βρίζα ὀκάδες	
Τὸ παρὸν ἰσχύει μέχρι τῆς Καστάνιανη τῇ 29 Σεπτεμ- βρίου 1918	Τὸ παρὸν ἰσχύει μέχρι τῆς Καστάνιανη τῇ 4 Δεκεμβρίου 1918	
Ὁ Πάρεδρος Ε. Κεχαγιᾶς	Ὁ Πάρεδρος Ε. Κεχαγιᾶς	

Ὁ δ ἡ γ ἰ α ι

Ὁ Μυλωνᾶς ὀφείλει ὡς παρουσιασθῆ ὁ φέρων προῖον πρὸς ἄλεσιν νὰ ζητήσῃ τὸ δελτίον ἄλέσεως.

Τὰ ἄλεστικά θὰ πληρώνονται εἰς χρῆμα καὶ οὐχὶ εἰς εἶδος.

Ἐκαστος παραγωγὸς ἐφ' ὅσον παράγει μόνος του τὸ προῖον νὰ λάβῃ 200 ὀκάδας κατ' ἄτομον. Ὁ μὴ παραγωγὸς θὰ λαμβάνῃ 100 ὀκάδας κατ' ἄτομον.

Ἐὰν παράγῃ περισσοτέρας τῶν 100 ὀκάδων ὀλιγωτέρας δὲ τῶν 200 θὰ λάβῃ ὅλην τὴν ποσότητα τὴν παραχθεῖσαν παρ' αὐτοῦ.

Σφραγίς καὶ Ὑπογραφή τῆς Γαλλικῆς Ἀστυνομίας

Ἐπωφελοῦμενοι οἱ κάτοικοι τοῦ μέτρου τούτου περὶ μεταβάσεώς των εἰς Κοζάνην δι' εἰδικῶν πιστοποιητικῶν ἵνα μὴ ἀποθάνουν ἐκ πείνης, μετέβαινον καὶ ἐπρομηθεύοντο τροφίμα, ἂν καὶ τὸ ταξίδι τοῦτο ἦτο πολὺ ἐπίπονον καὶ ἰδίως κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον, λόγῳ τοῦ ὅτι ἀπεκλείετο ἡ συγκοινωνία εἰς τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τοῦ ὄρους Ροσιτὰρ καὶ πολλάκις μετάβασις καὶ ἐπιστροφή διήρκει 12—13 ἡμέρας· ἡ κατάστασις αὕτη διήρκεσεν μέχρι τέλους τοῦ 1918.